

תוצאה של עבודה חפזה. ערימת שופרות במפעל

צלם המערכת של 'מרכז העניינים', נערך ללא כל הודעה מוקדמת, כדי לעמוד מקרוב על נוהלי הכשרות בייצור השופרות. בדרך מאריך הרב ליון בהסבר על הליך הייצור ופיקוח הכשרות, הדואג שאדם הקונה שופר המיוצר במפעלים העומדים תחת פיקוח הרבנות, אינו שם כספו על קרן הצבי אלא על קרן האיל.

"ישנם, כיום, 2 מפעלים המייצרים שופרות מקרני איל ומקרני צבי (שופרות תימניים, ז.ל.)", מונה הרב אריה ליון. "יש מפעל נוסף תחת פיקוחו, המייצר רק שופרות תימניים. כמו כן, ישנה חברה המשווקת שופרות ונמצאת תחת פיקוח המחלקה".

"מה קורה כאשר שופר נפסל במהלך העיבוד?"
אנו מבררים.

"יש לנו הוראה ברורה: אם במהלך הייצור נסדק או ניקב השופר, הוא נזרק לאשפה. אנו לא מאפשרים למכור שופרות פסולים, כדי שלא יביאו חלילה לידי מכשול".

האם יש הקפדה על גודלו של השופר?

"ודאי. ישנם שופרות קטנים שאין בהם שיעור, אותם אנו מאפשרים למכור לגני ילדים ועוד".

מהם התנאים הפוסלים את השופר?

"הלכות כשרות השופר מופיעות במספר סימנים ב'שולחן ערוך', אך הבולטות שבהן הן ההתייחסויות למהלך הייצור ולחורים ולסדקים.

"ניקב בשופר יכול להיווצר מתולעים בקרן, המחוררות אותה, או ממהלך הכיפוף. מלאכת הכיפוף היא, אכן, אחת מהאומנויות המיוחדות המוטלות על היצרן. לקראת סיום ייצור השופר, יוצרים את הפייה על ידי קידוח. גם כאן אמורה להיות זהירות

יתירה, בכדי שהקרן לא תתבקע.

לסיום, האם מעבדים במפעלים שופרות שאינם דווקא מאיל?

"לכתחילה, שופר של ראש השנה צריך להיות מקרן של איל, בכדי להזכיר את עקידתו של יצחק. אולם, במפעלים מייצרים גם שופרות מקרני צבאים ממספר מינים - השופרות התימניים. כמו כן, העדה הגרוזינית נוהגת בשעת שמחה להשתמש בקרני שור לצורך מילוי יין, והמפעלים המוזכרים מייצרים עבורם שופרות מיוחדים. יש גם שופרות מקרני ראם, אבל הם לא מגיעים לציבור שלנו ומשמשים למוצרי תיירות".

מסקנה: יש בעיות, אולם מצויים גם פיתרונות. יש רק לפקח, לא לטאטא עובדות מתחת לשיח ולוודא שהשופרות המיובאים נמצאים בפיקוח רבנות הדוק.

ויהי רצון שנזכה לשמוע קול שופרו של משיח!

התורה והמצוות היחיד השוהה על אדמת מרוקו. אל הצריף הקטן עלו ובאו מספר יהודים, שחזותם החיצונית העידה על היותם משויכים לקהילה חרדית. "הם פתחו במשא ובמתן עם עאבדאללה בקשר לכמות גדולה של שופרות. לצערי, הם לא התעניינו כלל בכשרותם של השופרות או בדרך ייצורם. זה ממש זעזע אותי.

"היה נראה שהפרט היחיד המעסיק אותם הוא אורך השופרות. כפי שראיתי במו עיניי, השופרות הארוכים והמתוחים ביותר, הם-אלו הפגועים ביותר וכפועל יוצא, גם הפסולים ביותר. על השופרות הלבנים הם עטו כמוצא שלל רב, כנראה עקב הביקוש הרב להם הם זוכים בעולם ולמרות שהשופרות הבהירים נראים די רגישים לפגיעות".

איש העסקים: "הלקוחות היהודים כה רבים עד שכדאי לך לעסוק בשופרות?".

עבדאללה: "סוחרים מכל העולם מזמינים אצלי לאחרונה עשרות אלפי שופרות".

איש העסקים: "מה הם עושים איתם?".

עבדאללה: "מוכרים לתיירים ולסוחרים מתנות אמנות מכל העולם".

איש העסקים הדתי לא חיפש לעורר מהומות. הוא התבקש, בסך הכל, לספק נתונים על המתרחש באותו צריף קטן במרקש - ואת זה הוא עשה בהצלחה רבה. הוא אף פגש יהודים רבים המגיעים למרוקו במטרה לבקר בערי הולדתם ובקברי צדיקים, וחוזרים לביתם כשבדיהם שופרות למכירה.

"סיפר לי ידיד, שבדרך הזו הוא מכסה את כל עלויות כרטיס הטיסה... נתקלתי בלא מעט אנשים המביאים עימם שופרות כדי להעניק אותם כמתנות לרבנים או לבני משפחה. לצערי, הם לא מבינים שבדרך זו הם מכשילים רבים".

לא מעט מאיתנו נמצאים בקרבם, לא מודעים לנזק הגדול המתרחש בעצם ימי החג הקדוש.

על קרן האיל

האם מצב השופרות אכן כה בכי רע וכצעקתה?'

יצאנו לבדוק מה קורה עם כשרות השופרות כאן בארץ. לשם כך, נפגשנו עם הרב אריה ליון, ראש המחלקה לתשמישי קדושה ושעטנו רב בצפון תל אביב. הרב ליון מצייין, כי גוף הכשרות היחיד שעוסק בפיקוח ובמתן אישורי כשרות למפעלי השופרות, הוא הרבנות והמועצה הדתית לת"א-יפו, בראשות מר אלדד מזרחי, ראש המועצה הדתית, שבה פועלת מחלקה ייחודית בארץ בנושא זה, המתמחה בענייני כשרות השופרות ועוסקת גם במתן כשרות לטליתות, לציציות ולעוד.

הסיור עימנו במפעל שופרות תל-אביבי, בליווי

החוצה, החומר שבתוכם ממלא את החור והעבודה נמשכת ללא הפרעה.

"בשיטת העבודה הזו, אין צורך לזרוק כמעט שופרות מחמת נזקים. רק במקרים נדירים, הם מניחים את השופר בצד ולא ממשיכים לעבוד עליו".

לפי עדויות ילידי מרקש, בתקופה בה יצרו כמויות קטנות של שופרות במדינה, היה הייצור עקבי ומושלם. מה שרואים היום, הוא תוצאה של עבודה חפזה בכדי להספיק כמה שיותר על מנת לגרוף רווחים. יחד עם העובדה כי העבודה נעשית על ידי קטינים חסרי מצפון - התוצאה גרועה.

מכאן, החל דו שיח הזוי:

איש העסקים: "מדוע אתם משתמשים בפוליאסטר למילוי החורים והסדקים?"

עבדאללה: "הכי חשוב שהשופר יהיה יפה ושלם. לא כל כך משנה איך עושים את זה".

איש העסקים: "אתם מייצרים שופרות אף עבור יהודים שומרי תורה ומצוות, נכון? אם אתם משתמשים בפוליאסטר, השופר לא עומד בדרישות ההלכה היהודית ולא ניתן להשתמש בו. אם יהודים מגיעים למקום ורואים את סדרי העבודה אצלך, הם מבטלים מיד את ההזמנות!"

עבדאללה (מגחך): "אותנו לא מעניין מה עושים עם השופרות שלנו. בכל מקרה, תתפלא לשמוע אבל דווקא באים לכאן יהודים רבים שרוכשים ממיטב התוצרת, ואפילו מייבאים אותה לישראל ולמקומות רבים בעולם הגדול. הם מחפשים דווקא את השופר שלנו, המרוקאי, כי הם אומרים שהוא נוח לתקיעה ויפה".

"אנחנו נעשה הכל כדי שהשופר יהיה יפה למראה. מה איכפת לך איך עושים את זה? העיקר שהשופר נראה סגור ויפה. אנו גם משתדלים להמליץ בו אנו עושים שימוש יהיה בצבע זהה לצבעו של השופר, כך שהוא נראה טבעי, אז מה הבעיה?".

במסגרת הביקור, הראה עבדאללה בגאווה לאיש ההמום מסגרות משקפיים מפלסטיק (כן, בדיוק כמו אלו המונחים על אפם של אנשים רבים בציבור שלנו) מומסות באצטון. כך, לא פעם הוא יוצק תמיסה דומה למראה קרן השופר, לשם סתימה 'אמנותית' יותר של סדקים בעייתיים.

שופר במתנה לרב

אם חשב האיש כי עבדאללה מפרזי בביטחונו ובסיפוריו על הביקוש הרב לשופרותיו אף בקרב יהודים, באו מספר דמויות וטפחו על פניו. עד מהרה התברר, כי האיש אינו היהודי שומר

"השופר פסול", הוא אומר בחולשה. בעל התקוע צונח על הכיסא הסמוך, שרידי החיוך נמחקים מפניו המאפירות. "למה אתה מתכוון?"

"למה שאתה שומע! השופר פסול. לא הוצאת את בית הכסות בתקיעות שופר ונכשלת באיסור מוקצה בשני ימי החג.

"רוב רובם של השופרות המגיעים מוכנים ממרוקו - פסולים", הוא הסביר, לאחר שהצליח לייצב את נשימתו הסוערת ואת הלמות ליבו ההולם. "הם מלאים בסתימות ובתיקונים, שנעשים באמצעות מילוי פוליאסטר. לפעמים, אפשר להבחין בתיקונים, אולם במרבית השופרות לא ניתן להבחין בהם. רק מומחי שופרות ותיקים עשויים להבחין - לפעמים גם הם לא. אבל ברור לגמרי, שאסור להשתמש עם שופר שהובא ממרוקו מוכן".

תחילת עונת המסחר של שוק השופרות לקראת השנה הבאה עלינו לטובה, היא הזמן המתאים לבדוק, פעם אחת ולתמיד: מי אתם שופרות מרוקאיים?

משקפי פלסטיק לשופר

למעשה, הסיפור מתחיל לפני שנים רבות, מאז נפתחו שערי מרוקו לביקורי יהודים מישראל, אולם התופעה גברה ותפשה תאוצה בשנה שעברה, שנת תשס"ח, והתפשטה לממדים מבהילים.

בעוד בישראל כמויות שחיתת הצאן קטנות מאוד, בארצות האסלאם השונות, בתוכן אף מרוקו, נוהגים לשחוט כמויות אדירות של צאן בתקופת חגאות המוסלמים, החלות בדרך כלל בעונת הסתיו או החורף.

קרני הצאן מספקים, אפוא, תעסוקה מגוונת, והמקומיים מייצרים מהן לא רק שופרות, המוכרים לנו כשופרות המרוקאיים, אלא אף כלי אכילה, כמו כפיות ומזלגות. עד היום, נוהגים המקומיים לאכול את הקוויאר המסורתי בכפיות ובמזלגות העשויים מחומר קרני.

מרגע שהענף התיירותי היהודי החל לשגשג במרוקו, השוק המקומי פתח בייצור שופרות.

למרות שבמרבית מדינות ערב אין אפשרות עבור יהודים לדרוך על אדמתו, הרי שבמרוקו פתחו השלטונות את שערי המדינה והם מאפשרים, באופן חופשי לחלוטין, ביקורי יהודים ישראליים.

בנימין י. רבינוביץ', כתב עיתון 'יתד נאמן', פנה לצורך התחקיר המקיף לאיש עסקים, יהודי דתי, שנוסע לעיתים קרובות

למרוקו, כדי שיתחקה עבורו למקור השופרות המיוצרים במקום. האיש חזר עם מידע מפתיע.

לדבריו, ייצור השופרות המרוקאיים נעשה בעיר מרקש, על ידי ערבי מקומי שעונה לשם עבדאללה. הייצור נעשה בצריף קטן ב'מלאח' - המקום בו התרכזו היהודים בעבר בערי מרוקו. במרקש התגוררו יהודים רבים בעבר, וברבות השנים היא הפכה לאתר תיירותי מרכזי במדינה המוסלמית.

"הגעתי למקום הממוקם ברחוב 'אל גזאריין', לאחר ששאלתי ובררתי בעזרת מקומיים היכן מייצרים שופרות", סיפר איש העסקים, שהפך לחוקר פרטי לעת מצוא. "החילותי לחרחור במקום ופתחתי בשיחה זהירה עם עובדי המקום.

"משיחה ארוכה עם בעל המקום - כאמור, עבדאללה - התברר שהוא עובד יחד עם בנו ועם מספר פועלים נוספים, חלקם צאצאיו, כעשרה במספר, בגילאי 15-8. העבודה נעשית בצורה פרימיטיבית. ראיתי את הכנת השופרות, וגם ללא כל ידע מוקדם בתחום הבנתי שיש בעיה: הם חיממו את הקרניים ללא השגחה ולאחר מכן מתחו אותן.

"אין כמעט אפשרות סבירה שלאחר כה הרבה 'עיניים' - היצרנים שואפים להפוך את הקרן המסולסלת למקל ארוך ושטוח, ככל האפשר - יישאר השופר בשלמותו ללא סדקים וחורים. כשהוא מתרחש וסדק או חור נפערים בגוף השופר, הם לא מתרגשים. פיתרון יצירתי, מוכן לשימוש, נמצא ברשותם: העובדים יושבים על החול הבלתי מרוצף ועובדים. על החגורה תלויים, באופן קבוע, שני בקבוקים - אחד עם פוליאסטר והשני עם חומר נוסף. ברגע שיש חור או שבר, נשלפים הבקבוקים